

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему **«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ
ФАХІВЦІВ РИЗОКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ»**

Виконала здобувач вищої освіти
групи пс22м заочного відділення
спеціальність 053 Психологія
ОП Психологія. Практична психологія
Чиглінцев Станіслав Сергійович

Керівник: к.психол.наук, доцент
Фалько Наталя Миколаївна

Рецензент: д.психол.н., професор
Волошина Валентина Віталіївна

Запоріжжя– 2023 року

АНОТАЦІЯ

Чиглінцев Станіслав Сергійович

Психологічні особливості мотиваційної сфери фахівців ризиконебезпечних професій

У дипломній роботі розглядається проблема професійної мотивації майбутніх рятувальників. Здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз наукових праць щодо проблеми професійної мотивації майбутніх рятувальників. Підбрано та проведено ряд методик спрямованих на дослідження мотиваційної сфери майбутніх рятувальників, готовності до ризику, особистісних якостей, самооцінки, нервово-психічної стійкості. Описано результати емпіричного дослідження. Основними характеристиками мотиваційної сфери особистості фахівців ризиконебезпечних професій є різноманітність мотивів, їх множинний, гнучкий характер, існування структури та певної ієрархії, наявності динамічності мотивів й мотиваційної сили, стійкий характер мотивів. Характеристика мотиваційної сфери рятувальників включає в себе також визначення видів мотивацій: ситуаційні мотиви, що спонукають фахівця до дій в залежності від певних ситуацій. Вони можуть виникати раптово залежно від вчинків і дій інших людей (колеґ, підлеглих, потерпілих тощо), від соціального стану і навіть від настрою конкретної людини; диспозиційні мотиви, це внутрішні мотиви спеціаліста, які формуються залежно від його професійної діяльності, матеріальних, духовних, фізіологічних потреб. В рамках дослідження визначено, що для структури мотиваційної сфери особистості рятувальника характерна зміна переважаючих мотивів у зв'язку зі зміною віку, становища в суспільстві, освіти, професійної діяльності, матеріального добробуту, рівня виховання і навіть місця проживання. Ієрархія мотивів залежить від наявності у фахівця певних моральних і матеріальних цінностей, також конкретні мотиви можуть виникати у міру виникнення певних потреб. Домінування тих чи інших мотивів безпосередньо залежить від спрямованості конкретної особистості. На основі отриманих у емпіричному

дослідженні даних, в роботі представлені рекомендації спрямовані на формування, визначених у роботі, особливостей мотиваційної сфери рятувальників ДСНС України, основним результатом впровадження котрих повинно бути підвищення успішності професійної діяльності рятувальників, і які можуть використовуватися при організації їх службової діяльності.

ANNOTATION

Chiglintsev Stanislav. Psychological features of the motivational sphere of specialists in rhizo-hazardous professions

The thesis examines the problem of professional motivation of future rescuers. A thorough theoretical analysis of scientific works on the problem of professional motivation of future rescuers was carried out. A number of methods aimed at researching the motivational sphere of future rescuers, readiness for risk, personal qualities, self-esteem, neuropsychological stability were selected and conducted. The results of the empirical study are described. The main characteristics of the motivational sphere of the personality of specialists in risky professions are the variety of motives, their multiple, flexible nature, the existence of a structure and a certain hierarchy, the presence of dynamism of motives and motivational force, the stable character of motives. Characterization of the motivational sphere of rescuers also includes the determination of types of motivations: situational motives that prompt a specialist to act depending on certain situations. They can arise suddenly depending on the actions and actions of other people (colleagues, subordinates, victims, etc.), on the social status and even on the mood of a specific person; dispositional motives are internal motives of a specialist, which are formed depending on his professional activity, material, spiritual, and physiological needs. As part of the study, it was determined that the structure of the motivational sphere of the rescuer's personality is characterized by a change in prevailing motives in connection with a change in age, position in society, education, professional activity, material well-being, level of upbringing and even place of residence. The hierarchy of motives depends on the specialist having certain moral and material values, and specific motives may arise as certain needs arise. The dominance of certain motives directly depends on the orientation of a specific personality. Based on the data obtained in the empirical study, the recommendations presented in the work are aimed at the formation, defined in the work, of the features of the motivational sphere of rescuers of the State Emergency Service of Ukraine, the main result of the implementation of which should be an

increase in the success of the professional activity of rescuers, and which can be used in the organization of their official activities.

РЕФЕРАТ

на тему: **«Психологічні особливості мотиваційної сфери фахівців ризиконебезпечних професій»**

здобувача вищої освіти ПС22М групи заочного відділення Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького спеціальності 053 Психологія **Чиглінцева Станіслава Сергійовича**

Науковий керівник – к.психол.н., доцент кафедри психології Фалько Наталя Миколаївна

Рік виконання дипломної роботи - 2023 р.

Місце виконання - Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Актуальність теми дослідження. У зв'язку із зростанням кількості і тяжкості наслідків надзвичайних ситуацій і катастроф в спеціалізованих наукових психологічних дослідженнях, що проводяться в сучасний час, особлива увага приділяється діяльності рятувальників ДСНС України, які працюють під впливом значного числа стресогенних факторів і головними завданнями котрих є: виконання екстрених і невідкладних заходів з порятунку та евакуації захоплених аварією людей, надання травмованим медичної допомоги, локалізація і ліквідація аварій, в тому числі гасіння підземних пожеж, ліквідація наслідків вибухів, здійснення на обслуговуваних об'єктах профілактичного контролю, за готовністю до ліквідації аварій та виконання технічних робіт неаварійного характеру, участь у роботах, що впливають із завдань системи попередження і дій у надзвичайних ситуаціях. Це висуває підвищені вимоги до психологічних якостей особистості рятувальника, серед яких одне з провідних місць займають професійна мотивація, котра значним чином впливає на успішність їх професійної діяльності.

Проблеми мотивації професійної діяльності представників ризиконебезпечних професій розкрито у таких дослідженнях: мотиваційної

готовності курсантів і слухачів вищого військового навчального закладу до професійної діяльності (Г.С. Грибенюк); психологічних умов формування професійної мотивації слухачів вищого військового навчального закладу (Л.М. Дунець); складових, структури, типології та динаміки мотивації професійної діяльності різних груп військовослужбовців-жінок Державної прикордонної служби України (О.С. Кальчук); мотиваційного комплексу слідчих на ранніх етапах професіоналізації (Н.І. Ковальчишина); психологічних особливостей професійної мотивації офіцерів Повітряних Сил Збройних Сил України (О.П. Ковальчук); мотивації військово-професійної діяльності військовослужбовців за контрактом (А.В. Сірий); мотиваційноособистісних детермінант успішності професійної діяльності рятувальників (С.О. Склярів); професійної мотивації молодих фахівців органів внутрішніх справ (Н.І. Чабанюк) та ін. Огляд публікацій показує, що хоча проблематика професійної мотивації і належить до традиційних психологічних досліджень, разом з тим питання розвитку професійної мотивації працівників ДСНС на ранніх етапах їх професійного становлення глибоко та послідовно не вивчалися.

Проблема професійної мотивації рятувальників ДСНС України, є професійно значущою, від неї залежить не тільки ефективність діяльності співробітників, але і порятунок життя постраждалих. Оцінка і формування професійної мотивації особистості відносяться до числа пріоритетних завдань профвідбору, професійної, психологічної та оперативно - технічної підготовки співробітників рятувальних служб. Вплив характеристик мотивації на особливості діяльності відображається найчастіше не в типових ситуаціях і умовах, коли основною вимогою є дотримання інструкцій, виконання звичного алгоритму дій, а в екстремальному режимі, в нештатних ситуаціях, під впливом необхідності досягнення найбільш значущих цілей і мобілізації для цього фізіологічних і психічних резервів. Діяльність рятувальників ДСНС України здійснюється в широкому спектрі ситуацій, котрі можливо характеризувати як робота в умовах нестачі інформації і часу,

невизначеності розвитку ситуації і т.д., тому мотиваційний фактор забезпечує необхідні вимоги готовності до діяльності. Професійна мотивація формується у процесі становлення фахівця, проявляється у зміні структури і ступені вираженості мотивів, цілей, а також способів і умов їх реалізації при виконанні завдань професійної діяльності, і залежать від етапу професіоналізації рятувальників.

Таким чином, актуальність досліджуваної проблеми, її висока теоретична й практична значимість, обумовили вибір теми, об'єкта й предмета дослідження.

Об'єкт дослідження: професійна діяльність рятувальників ДСНС України.

Предмет дослідження: особливості мотиваційної сфери рятувальників.

Мета дослідження - проаналізувати особливості мотиваційної сфери рятувальників ДСНС України та розробити рекомендації щодо її формування.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз проблеми мотиваційної сфери представників ризиконебезпечних професій;
- дослідити особливості професійної діяльності рятувальників, провести її психологічний аналіз;
- визначити основні особливості мотиваційної сфери рятувальників ДСНС України;
- розробити психодіагностичний комплекс для дослідження мотиваційної сфери рятувальників;
- зробити психологічний аналіз отриманих результатів та провести його інтерпретацію;
- розробити рекомендації щодо формування мотиваційної сфери рятувальників.

Методи дослідження:

- *загальнотеоретичні*: аналіз, порівняння, синтез, класифікація, систематизація та узагальнення даних теоретичних та експериментальних досліджень, теоретичне моделювання;

- *емпіричні*: спостереження, психологічне опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування) розроблене науковцями для дослідження рівня обдарованості, тестування за програмами видатних науковців; психодіагностичні методи - методика «Якоря кар'єри» Е. Шейн, методика «Діагностики мотиваційного профілю» (Ф. Герцберга); методика «Вивчення мотиваційного профілю особистості» (Ш. Річі й П. Мартін), опитувальник «Мотивація на удачу та боязні невдач» А. А. Реана, анкета експертної оцінки успішності службової діяльності рятувальників ДСНС України;

- *статистична обробка даних* здійснювалася із застосуванням аналізу-математичні методи обробки і статистичного аналізу одержаних даних використовувалися для перевірки достовірності результатів дослідження (критерій ϕ - Фішера, t – Стьюдента).

Наукова новизна роботи:

1) вперше виявлено психологічні особливості, структура та рівні сформованості професійних мотивів рятувальників ДСНС України з різним стажем роботи та успішністю професійної діяльності;

2) запропоновано та апробовано технологію багатовимірної оцінки взаємозв'язку рівня сформованих професійних мотивів рятувальників ДСНС України з успішністю їх професійної діяльності;

3) обґрунтовано комплекс найбільш інформативних психодіагностичних тестів з метою оцінки психологічних якостей особистості рятувальників ДСНС України з різним рівнем мотивації професійної діяльності;

4) виявлено провідні індивідуально-психологічні особливості особистості рятувальників ДСНС України, які детермінують їхню професійну мотивацію.

Теоретичне значення:

1) встановлені психологічні особливості спрямованості особистості та мотивації професійної діяльності рятувальників ДСНС України;

2) на основі стандартизованих психологічних тестів розроблено багатовимірну модель прогнозування рівня професійної мотивації рятувальників ДСНС України;

3) визначено структуру професійних мотивів рятувальників ДСНС України, їх особливості у співробітників з різним стажем роботи та успішністю професійної діяльності;

4) виявлено індивідуально-психологічні особливості особистості рятувальників ДСНС України із різним рівнем професійної мотивації.

Практичну значущість роботи визначають рекомендації щодо комплексної оцінки рівнів виразності основних груп професійних мотивів рятувальників ДСНС України, багатовимірному аналізу їхнього вкладу в успішність професійної діяльності. Практичний інтерес для оцінки професійних здібностей рятувальників ДСНС України представляє обґрунтований комплекс інформативних психологічних тестів для оцінки та прогнозу рівня професійної мотивації рятувальників ДСНС України та програма розвитку професійної мотивації.

Проведений комплексний аналіз даної проблеми, а також емпіричне дослідження дозволило зробити такі висновки:

Аналіз психологічної літератури з проблеми дослідження показав, що існує ряд підходів до розгляду структури і динаміки мотиваційної сфери особистості, але немає достатньої конкретики у специфіці її структури для професійної діяльності в екстремальних умовах, відсутня єдина думка про компоненти та динамічні особливості мотиваційної сфери. Дослідниками наводяться різні дані про переважаючі мотиви у процесі професійної діяльності, про рівень їх вираженості та тенденції змін. Велике значення мають психологічні особливості рятувальників, які у своєму розвитку і прояві залежать від мотивів службової діяльності, індивідуально-психологічних властивостей особистості, умов служби і взаємин між

рятувальниками у підрозділі.

Дослідники визначають мотиваційну сферу, як єдину систему мотивів, особливу сферу, що включає в себе потреби, мотиви, цілі, інтереси в їх переплетінні та взаємодії, має свою структуру, види та механізми формування, є однією з найважливіших одиниць у структурі професійної діяльності особистості. В роботі визначено зміст існуючої мотиваційної сфери рятувальників, аналіз її сукупності, структури та ієрархії, а також виявлено ступінь мотиваційної готовності працівника ДСНС України до професійної діяльності та можливості її формування до виконання службової діяльності в екстремальних умовах.

Дослідження внутрішніх та зовнішніх мотиваційних факторів (методика діагностики мотиваційного профілю (Ф. Герцберга) показало відповідні відмінності зовнішніх факторів у високо успішних та слабо успішних рятувальників (1-а група та 2 - а група). Так у першій групі «фінансовий мотив» менш значущий ніж у другій ($p < 0,05$), проте більш значимі «відносини з колективом» ($p < 0,05$), але загалом вони знаходяться на тому рівні який дозволяє продуктивно працювати і виконувати свої функції та завдання. Внутрішні мотиваційні фактори досліджуваних, «відповідальність», «особисті досягнення», «зміст роботи» більш значущі у 1-й групі ніж у 2-й група ($p < 0,05$), що свідчить про підвищений рівень їх професійної мотивації. Отримані результати дозволяють стверджувати, що у рятувальників 1-ї групи, котрі прийняли участь у дослідженні, більше виражена внутрішня мотивація.

Мотиваційні профілі високо успішних та слабо успішних рятувальників мають відповідну різницю (методика «Вивчення мотиваційного профілю особистості» (Ш. Річі і П. Мартін). Були виявлені чинники мотивації, які високо оцінюються рятувальником, а також ті фактори, яким він надає мало значення, як потенційним джерелам задоволення виконуваною роботою. Для високо успішних рятувальників найбільш значущими у професійній діяльності є: цікава робота,

структурування роботи, взаємовідносини, самовдосконалення ($p < 0,05$); найменш значущими - умови роботи, креативність, влада, впливовість, визнання. Для слабо успішних рятувальників найбільш значущими у професійній діяльності є: винагорода, визнання ($p < 0,05$), найменш значущими - умови роботи, креативність, різноманітність. Отримані результати про рівень розвитку даних мотиваційних факторів, дозволять керівництву здійснювати більш ефективну організацію службової діяльності особового складу. Наявність у групі слабо успішних рятувальників мотивації боязні невдачі, (29,4 %), (опитувальник «Мотивація на удачу та боязні невдач» А. А. Реана) говорить про те, що ними заздалегідь прораховується можливість невдачі, шляхів уникнення цієї гіпотетичної невдачі, їх активність пов'язана з потребою уникнути зриву, осудження, покарання, помилок і зайвої витрати нервів, вони можуть впадати в тривогу та паніку при відповідальних ситуаціях та прийнятті необхідного рішення при їх вирішенні.

Високо успішні рятувальники більш прагнуть бути майстрами своєї справи, та успішними в професійній сфері, відповідальні в своїй роботі, хочуть внести в неї свій вагомий внесок, для них є важливим визнання їх компетентності, що може виражатися в відповідному статусі. Вірогідні відмінності між високо успішними рятувальниками (1-а група) та слабо успішними рятувальниками (2-а група) за шкалою «Професійна компетентність» на рівні значущості $p < 0,05$, свідчать про наявність професійних здібностей, знань, вмінь та навичок у певній галузі, котрі дозволяють ефективно виконувати службову діяльність. На основі отриманих у емпіричному дослідженні даних, нами були розроблені рекомендації спрямовані на формування, визначених у роботі, особливостей мотиваційної сфери рятувальників ДСНС України, основним результатом впровадження котрих повинно бути підвищення успішності професійної діяльності рятувальників, і які можуть використовуватися при організації їх службової діяльності.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ	6
1.1. Основні наукові підходи до вивчення професійної мотивації особистості.....	6
1.2. Особливості професійної діяльності рятувальників ДСНС України	18
1.3. Психологічні детермінанти мотиваційної сфери рятувальників ДСНС України	25
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ	35
2.1. Інструментарій і процедура дослідження.....	35
2.2. Аналіз результатів дослідження констатуючого дослідження	45
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ	46
3.1. Психологічні умови та програма розвитку професійної мотивації рятувальників ДСНС України	46
3.2. Рекомендації з формування мотиваційної сфери рятувальників ДСНС.....	66
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1015921882

Дата перевірки:
27.10.2023 17:06:21 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
27.10.2023 19:32:11 EET

ID користувача:
100012861

Назва документа: Чиглінцев

Кількість сторінок: 75 Кількість слів: 10514 Кількість символів: 78288 Розмір файлу: 157.01 KB ID файлу: 1015583914

20.3% Схожість

Найбільша схожість: 15.2% з Інтернет-джерелом (http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/587/1/lider_yakos_tren...)

17.6% Джерела з Інтернету

713

.....Сторінка 47.....

2.7% Джерела з Бібліотеки

4

.....Сторінка 53.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел